

Ezer nyolczszáz harmincznak végén nyelvünk' egy bajnoka befejezé halálával azon időszakot, melynek ő egyik fődisze, 's azon ágon, melly irodalmának neveztetni érdemes vala, tíz évig mintegy középpontja, vezetője volt. 'S ugyan azon ezer nyolczszáz harminczadik esztendőben, 's szinte egy időben, 's majdnem ugyan azon nap az ifjabb Kisfaludy' kimúlásával, tűnt fel kezdete egy új, 's ha nemzetünk' istene úgy akarja, fényesebb és szerencsésb évkörnek; fényesebbnek, nem csak jó írók' 's jó munkák' sokaságával, hanem nagy reményeket gerjesztő készülletekkel; és szerencsésbet az által, hogy az írói rend criptogám és parasita állapotjából kikelve, a' polgári társaság' egy külön, 's a' nagy sereg által is méltánylatra számot tartható osztályává kezde fejtekezni; másfelül pedig maga a' irodalom is általánosabb becsültetést, közebb divatot, a' közéletre befolyást kezde nyerni. Ezen örvendetes fordulat, egy részt a' végelelti országgyűlés' hatásának, más részt a' magyar academia' felállásának eredménye.

Sokan, talán a' többség, e' körülményektől hirtelen változást, roppant javulást vártak; 's már most elégedetlenül nézik a' lassu menetelt, 's reménységök' megcsalását. De itt is, mint sok egyébben, a' hiba a' reménylőben van; mert szökés a' természetben nincs. Az országos alaprajz tág tudományos kört jelelt ki a' m. academiának; 's ez nálunk eddig nem ismert, tetemes jutalmakat tüze ki érdekes tárgyak' tudományos felvilágosítására; 's már most sokan remekeket vártak, a' külföld' termékeihez hasonlókat. Nyelvünk országszerte a' nevelés' egyik ágául vétetett fel, számos házakban különféle tudományokat magyar nyelven próbálnak tanítani, vagy kívánnának próbálni; 's szükség volna minden nemű nevelési munkákra 's tudományos könyvekre. A' szépnemnél is beútat lelven a' magyar nyelv, szükség mutatkozik mulattató könyvekre, kivált románokra, mellyeket a' jelenkor' izlése mindenek felett látszik kedvelni. Játékszíni épül, 's a' nemzeti érzelem, érdek, 's az intézet' sikere nemzeti drama' keletkezését teszi kívánatossá, 's így tovább. 'S még is, im, tudományos irodalmunk inkább gyarapul, mint halad, a' szépliteraturai viszont inkább

halad, mint gyarapul; 's minden, a' mit az utolsó évtized nyújtott, annál kevesebbnek tetszik, minél nagyobbak a' szükségek; 's mi ez előtt néhány esztendővel sokacska volt vala, most felette kevés annyi szomjuságnak! Tehát nem mozdulunk, mondják; nem megyünk előre; 's az alig támadt szép reménynek annál sajnosabb csökkenést. 'S még is ezen állapot, nekem legalább, sokkal kedvezőbb színekben tűnik fel. Az ujonnan támadt szükségek 's az eddig ismeretlen üszönők, hirtelen nem teremhetnek elő dolgokat, mikhez készület nem volt. Mikép leheté várni, hogy a' tudományokban nagyot haladjunk, miután eddigi tudományos literaturánk olly csekély, 's így töretlen volt a' pálya; másfelül pedig azokra elkészült férfaink is kevesek voltak, ismét azért, mert a' tárgynak publicuma nem volt; a' mi felette természetes ott, hol egyéb nyelv uralkodik a' köz oktatásban a' nemzeti nyelvnél. 'S így korántsem erőnek, korántsem képességnek és szándéknak voltunk 's vagyunk hiával, hanem leginkább arra elkészült férfiaknak. 'S ha egy nemzedék leforogta után is csekély előlépést fogtunk tenni, akkor már nem is a' férfiak' nemléte, hanem a' legnélkülözhetlenebb segéd eszközöknek kell vádolnunk hiát, melyek nélkül soha sem fejlődhetett tudományos haladás.

Érdeklém, hogy tudományos literaturánk a' legújabb időben inkább bővült mint haladt. T. i. a' m. nyelvtudás' szükséges volta közönségesen éreztetvén, 's ezzel terjedése hatalmasan neki iramodván, sokféle szükségét fejtett ki, mellynek irói karunk, jelen készületeivel, mint érintve volt, meg nem felelhetett. Ez okból több okos, előrelátó 's jó érzésű könyváros (Wigand, Hartleben, ifj. Kilian, Heckenast, Werfer, Károlyi-Trattner, 's legújabban Tilsch) terjedelmesebb magyar könyvkiadást kezdtek; 's ha nagyobb részt nem csak nem jeles dolgok, mit eredetit —, 's nagyon gyakran nem is jól választottak, a' mit fordításban adtak; még is több érezhető hiányt pótlottak, minthogy vállalataik mellett a' practicus élet szükségzeit többnyire jobban tudták méltatni, mint magok az írók. Ezen könyvárosi literaturának, ha így nevezni szabad, figyelemre legméltóbb terméke a' Wigand által eszközölt Közhásznú ismeretek' tára a' lipesei Conversationslexicon szerint; melly mind a' mellett, hogy a' czikke-

lyek' választása helyenként szerencsésebb lehetett volna; hogy a' tudományos szakaszok a' műnyelvre nézve, akár a' grammaticai helyességet, akár a' rendszert és egyenlőséget tekintjük, végzetetlen sokat hagynak kívánnunk; mind a' mellett, hogy a' nyelv pezseg a' számos grammaticai hibától; 's mi egyik fő hiány, hogy hazai tárgyakra igen csekély 's nem egyenlő a' figyelem; egy szóval az egész egy rendszeres, következetes fej' felügyelése nélkül, igen mesteremberesen látszik össze állítva lenni: még is roppant hézagot pótlott, mert az ismeretek' számos szakaiiban, vagy nem birtunk még semmit, vagy hézagos, vagy végre avúlt vala, a' mit birtunk. A' mennyiben tehát betürendü munka általában pótolhat rendszeres munkát, nyertünk a' vállalat által; 's a' mennyiben e' felett sok tárgy először lön benne megpendítve, a' nyelv is új oldali próbákon ment keresztül. A' hirdett pótolékkötetek' szerkesztőjétől, kinek több oldalu készületei ismereteseek, kell már most a' magyar tudomány-egyetemi tár' (mint azt helyesen lehetett vala nevezni) hézagait betöltését 's így becse' nem kis növekedését várnunk. — Könyvárosi vállalat volt a' S a s czimű folyóirat is, mellyből 1831-ben nyolcz, 1832-ben négy 's 1833-ban három, öszvesen tizenöt kötet jelent meg, 's egyebek közt Kis János, D. Balogh Pál, Beszédes, Vásárhelyi, g. Benyóvszky Zsigmond, Jakab István, Mindszenty Antal, Horvát Elektől becses dolgozatokat közlött. — Közhásznú irányuk 's ügyes szerkezetök mellett a' Wigand által megindított Garasos tár, a' Schmidt által kezdett Filéltár, valamint a' Wigand' Nemzetek' képtára, hosszabb életet érdemeltek volna. Károlyi István a' két Napoleon' 's I. Ferencz' életírásait nyomtatta; ismét Wigand egy jól compilált geographiai kézikönyvet Zádor Elektől; kassai testvére egy „Közhásznú ismeretek' iskoláját“, melly rövidsége mellett is hasznos munka volt volna ott, hol merő szükségből a' Kistükör még mindig ezernyi ezer kezeken forog; ha nyelve inkább lenne a' tanuló osztály' elméjéhez alkalmazva. Raff' természet-tudományát kell még említenem, melly Kassán Werfer' műhelyéből került, 's az imént érdekelt gáncstól szinte nem ment. Egyes tudományágak közül a' gazdaság nyert legtöbbet; itt Wigand' Aranybányája, Leibitzer' minden osztályokra terjedő kézikönyvei, Lencsés és

Staut' fordításai, Csötönyi és Némethy' compilatiói egyebekkel együtt, részint rendszerben, részint a' nélkül, alkalmasint kimerítették a' gazdaságtudomány' körét; 's keletök mutatja, milly szükségét látta e' gazdálkodásra rendelt ország az ide vágó könyveknek. 'S még is szomorító látnunk, hogy a' gazdák e' hazájában nem támadnak olly eredeti írók, kik itt helyben szerzett tulajdon tapasztalások után, sajátos körülményinkhez alkalmazott oktató könyvekkel látnák el hazánkfiait. — A' szépliteratura két rendbeli nevezetes gyarapodást köszön csak ez idő' leforgása alatt a' könyvárosi vállalkozó szellemnek: az **Ezeregy éjszaka'** fordítását t. i. (Károlyi Istvánnál), 's a' Heckenast által alapított „Emlény“ című almanachot, mellyről mai lapunk alább részletesben emlékezik. — Végre a' levelező könyvek' száma részint új munkákkal, részint új kiadásokkal bővült, 's már most majd minden nagyobb könyvkiadónk bír e' részben saját cikkelyével (így Károlyi, Beimel, Heckenast, ifj. Kilián, Werfer), de mellyekről nem mondhatni egyebet, mint „numero sumus“; akár az eredetiek' választását, akár a' bennök uralkodó nyelvbeli előadást, csint és gondosságot, vagy inkább nem-csint és gondatlanságot, tekintjük. Szükség illyes-mire is van, 's ohajtható, hogy már egyszer illy dolgozatra is elszánná magát valamellyike, izléssel bíró fiatal íróinknak.

D. Schedel F.

(Folytatása következik).